

MALMÖ HÖGSKOLA
Läroarutbildningen
Fakulteten för
Lärande och samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Vägladarens paradoxala roll

**- ett arbete om studie- och yrkesvägladares bemötande
av kriminella elever**

The guidance counselors paradoxical role

- a thesis about guidance counselors

treatment of criminal students

Viktor Karlsson

Louise Viberg

Studie- och yrkesvägladarexamen 180 hp

2011-12-13

Examinator: Anders

Lovén

Handledare: Frida

Wikstrand

Sammanfattning

För cirka ett år sedan satt vi på samma plats som idag. Vid den tidpunkten skrev vi vår b-uppsats, *Irrationella yrkesval, finns det?* En uppsats om när studie- och yrkesvägledare anser att en sökande väljer ett irrationellt yrkesval. Den uppsatsen inspirerade oss till det arbete du läser nu. Vi ville undersöka fler situationer där vägledarens förhållningssätt inte är självklara. Vårt arbete syftar därför att undersöka hur studie- och yrkesvägledare på gymnasieskolan själva upplever sitt bemötande av elever som utfört kriminella handlingar. Första delen i arbetet behandlar tidigare forskning som berör ungdomskriminalitet. Bemötandet av kriminella ungdomar från polis, skola och ur ett vägledareiskt perspektiv. Vi ser även närmare på vilka grupper i samhället som ligger i riskzonen för att begå kriminella handlingar och hur kriminella ungdomars framtid ser ut. Teorierna som används för att förklara det resultat som framkom i arbetet består av Foucaults teori om makt, Goffmans teori om stigmatisering och Hägg & Kuoppas samtalsmodell för studie- och yrkesvägledare. Studien genomfördes genom sex kvalitativa intervjuer med studie- och yrkesvägledare som arbetar i gymnasieskolan. Resultatet presenteras i form av en analys. I analysen av resultatet framträder flera trådar som påvisar paradoxer som kan finnas i ett vägledningssamtal med en elev som begått kriminella handlingar. Vi har försökt att åskådliggöra dessa genom att lyfta upp problemen till ytan och i vissa fall föreslagit hur vi anser vägledarna kan agera istället.

Sökord: ungdomsbrottslighet, bemötande, kriminalitet, förebyggande, studie- och yrkesvägledning, stigmatisering, makt

Abstract

Almost a year ago we sat in the same location as today. At that time we wrote our b-essay, *Irrationella yrkesval, finns dem?* An essay that is based on interviews with guidance counselors and what they believe is irrational career decisions from their clients. The paper inspired us to write the essay you are reading now. We wanted to explore more situations where the counselor's approach is not obvious. Our work aims to investigate how guidance counselors in gymnasium perceive their treatment by the criminal students. The first part of the work deals with previous research in youth crime. Treatment of criminal youth from police, school and from a guidance counselor's perspective. We also observe which groups in society who are at a larger risk for committing criminal acts and the criminal youth's future looks like. The theories used to explain the results that emerged from the work consists of Foucault's theory of power, Goffman's theory of stigma and Hägg & Kuoppas guidance model for guidance counselors. The study was conducted by six qualitative interviews with guidance counselors who work in gymnasiums. The results are presented in the form of an analysis. The analysis of the results appears more threads showing paradoxes that might be in a guidance meeting with a student, who committed criminal acts. We have tried to illustrate this by lifting the problem to the surface and in some cases suggested how we believe counselors can act instead.

Förord

Vi skulle vilja tacka Frida Wikstrand som har hjälpt oss till att utveckla ett akademiskt förhållningssätt samt gett oss relevant och positiv feedback. Vi riktar också ett stort tack till de sex studie- och yrkesvägledarna som ställde upp och delade med sig av deras tankar och funderingar. En hyllning till matsalen i Orkanen som har serverat oss med gott kaffe och tilltugg. Till slut sänder vi även ett tack till nära och kära för stöd och förståelse att arbetet har varit tidskrävande.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	8
2. BAKGRUND.....	9
2.1.1 <i>Vägledareetik.....</i>	9
2.1.2 <i>Polis.....</i>	9
2.1.3 <i>Personliga erfarenheter</i>	10
2.2 SYFTE	11
2.3 FRÅGESTÄLLNING.....	11
2.4 DISPOSITION	11
3. TIDIGARE FORSKNING	13
3.1 VEM UTFÖR KRIMINELLA HANDLINGAR?.....	13
3.1.1 <i>Ålder och kriminalitet</i>	13
3.1.2 <i>Föräldrar, klass och uppväxt.....</i>	14
3.1.3 <i>Kön och kriminalitet</i>	16
3.2 SKOLAN OCH PERSONALENS ROLL.....	17
3.3 BEMÖTANDE	18
3.4 FRAMTIDSUTSIKTER FÖR UNGDOMAR SOM BEGÅTT KRIMINELLA HANDLINGAR	18
3.5 SAMMANFATTNING	19
4. TEORI.....	21
4.1 FOUCAULTS MAKTPERSPEKTIV	21
4.2 STIGMATISERING AV GOFFMAN.....	22
4.3 SAMTALSMODELL ENLIGT HÄGG OCH KUOPPA.....	24
4.4 SAMMANFATTNING	25
5. METOD.....	27
5.1 VAL AV METOD	27
5.2 URVAL AV RESPONDENTER	27
5.3 DATAINSAMLING.....	28
5.4 ANALYSMETOD.....	29
5.5 ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	29
5.5.1 <i>Informationskravet.....</i>	30
5.5.2 <i>Samtyckeskravet.....</i>	30
5.5.3 <i>Konfidentialitetskravet.....</i>	30
5.5.4 <i>Nyttjandekravet.....</i>	31

5.6 METODDISKUSSION	31
6. ANALYS AV RESULTAT	33
6.1 VILKA KLASSAS SOM KRIMINELLA AV VÄGLEDARNA I STUDIEN?.....	33
6.1.1 Definition av kriminella.....	33
6.1.2 Konstruktion i samtalet med elever som utfört kriminella handlingar.....	35
6.1.3 Skolans inverkan på vägledaren	37
6.2 HUR BEMÖTS/ BEHANDLAS EN ELEV SOM BEGÅTT KRIMINELLA HANDLINGAR AV VÄGLEDAREN?	40
6.2.1 Bemötande och vägledningssamtal.....	40
6.2.2 Vad handlar samtalen om?.....	41
6.2.3 Känslor i vägledningen med en kriminell.....	43
6.3 VILKEN ROLL HAR VÄGLEDARNA I REPRODUKTIONEN AV ELEVENS EVENTUELLA STIGMA?.....	44
7. DISKUSSION	46
7.2 SLUTSATS.....	48
7.3 FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	49
8. KÄLLFÖRTECKNING	50
8.1 INTERNETKÄLLOR	52
9. BILAGOR	54
9.1 BILAGA 1.....	54
9.2 BILAGA 2.....	56

1. Inledning

Så gott som dagligen skriver tidningar om rån, misshandel, skadegörelse och inbrott. Dessa brott är de som är mest förekommande i brottsstatistiken när det gäller ungdomskriminalitet (Estrada & Granath, 2008). Ungdomskriminalitet är ett fenomen som har ökat kraftigt under efterkrigstiden, om denna utveckling har skett kontinuerligt eller inte är enligt Estrada & Granath svårt att besvara (2008).

Ungdomen uppfattas ofta som bärare av framtiden, vilket gör att ungdomars brottslighet kan uppfattas som ett tecken på framtida sociala problem för såväl ungdomarna själva som för samhället i stort (Estrada & Granath, 2008:350).

Detta har bland annat gjort att politiker och poliser anser att det är mycket viktigt att ”bekämpa” ungdomskriminaliteten (Polismyndigheten, 111120). För att kunna påverka är det viktigt för polisen att finnas på de ställen där ungdomar rör sig. En sådan plats är skolan där ungdomarna befinner sig dagligen. Skolan ska enligt polisen vara en arena för samarbete för att kunna motverka ungdomskriminaliteten. I skolan arbetar studie- och yrkesvägledarna vars uppgift enligt Lindh (1988) är att hjälpa människor att få ett bättre beslutsunderlag i sin karriärplanering. Historiskt sett har vägledningen fungerat som en kontrollfunktion av arbetskraften (Lovén, 2000). Den tidiga vägledningen gick ut på att styra in och forma arbetskraften där den behövdes mest. Vägledningen som lärs ut idag fokuserar numera mer på individen och det fria valet. I sin bok skriver Lovén (2000) att vägledarna i skolan konfronteras i sitt arbete med olika dilemman, ett av dessa är huruvida vägledare ska uppmärksamma elevens fria val eller om vägledaren ska vägleda och forma eleverna efter samhällets och skolans premisser. Arbetet avser att se närmare på hur vägledare ställer sig i samtalet med en elev som begått kriminella handlingar. Vi vill därför se på hur vägledarna hanterar dilemmat med en individs valmöjligheter och önsknings samtidigt som eleven kanske finns i polisens register eller utfört kriminella handlingar på skolan.

2. Bakgrund

För att ge en tydlig bakgrund till arbetet kommer vi att se på de etiska riktlinjer studie- och yrkesvägledare förväntas följa, hur polisen bemöter ungdomar för att förhindra att ungdomskriminaliteten växer och de personliga erfarenheter vi har som lett fram till arbetets syfte och frågeställning.

2.1.1 Vägledareetik

För att enklare kunna följa med i styckena analys av resultat och diskussionen ges här en kort sammanfattning av vägledarens roll och vad ett vägledningssamtal innebär. Ett etiskt råd inom vägledarföreningen¹ presenterar en rad riktlinjer som sammanfattar hur en vägledare skall förhålla sig. Enligt dessa är det viktigt att vägledaren ser varje individ som unik och av lika värde. Vägledaren ska sträva efter god självkänedom och att bli väl medveten om egna värderingar och attityder. När vägledaren känner att dennes kompetens inte räcker till skall de hänvisa till annan lämplig kompetens. Det innebär att vägledaren ska vara en opartisk och neutral individ som sätter den sökande i första rum. Dessutom ska ett gott klimat skapas och insatserna ska anpassas utifrån den sökandes behov (Sveriges vägledarförening, 2011).

2.1.2 Polis

Rikspolischefen Bengt Svenson har skrivit en ledare på Polisens hemsida om att hjälpa unga bort från brott (Polismyndighetens hemsida, 111115). Svenson fokuserar på att Polisen måste bli mer medvetna och handlingskraftigare på att motverka ungdomsbrottsligheten. Förbyggande arbete som att vara närvarande i miljöer där

¹ Sveriges vägledarförening är en förening för alla studie- och yrkesvägledare och främjar till att utveckla vägledarkåren till högsta professionalitet. Skapat etiskt råd och har 12 000 medlemmar i Sverige.

ungdomar vistas och på så vis skapa kontakter med ungdomarna lyfts upp i ledaren. Svenson menar att genom kontakt med ungdomarna kan Polisen upptäcka de pojkar och flickor som far illa och de som ligger i riskzonen till ett kriminellt liv och att begå kriminella handlingar (Polismyndighetens hemsida, 111115). För att få bra kontakt med ungdomarna har många Poliser uppgett att de arbetar civilt i yttre tjänst då de upplever att de får bättre kontakt med ungdomarna än vad de får om de bär uniform. *”Det är mot denna bakgrund viktigt att hålla i minnet att det för ungdomar är polisen/personen de får en relation till och inte polisen/uniformen”* (Inspektionsrapport, 2009:9) En annan viktig aspekt som Svenson tar upp är samverkan med andra myndigheter (Polismyndighetens hemsida, 111115). Han menar att det är viktigt att socialtjänst, skolor, föreningar och Polis samarbetar aktivt. Det nämns även i rapporten, Polisens hantering av ungdomsverksamheten (2009), *”Även med andra aktörer, såsom skolan och hälso- och sjukvård, måste samarbete och samverkan utvecklas och bestå över tid”* (Inspektionsrapport, 2009:11).

2.1.3 Personliga erfarenheter

I ett tidigare arbete under utbildningstiden studerade vi irrationella yrkesval och hur vägledare bemöter de sökande som vägledaren upplever gör ett irrationellt yrkesval. Det var en uppsats som gav oss ett resultat som inte var förväntat. Exempel på resultat som överraskade var att vägledare förnekade existensen av sådana val trots ett resultat som visar att irrationella yrkesval existerar. Resultatet har inspirerat oss inför detta arbete. Vi har valt ett ämne som inte berörs under utbildningstiden men som vi stött på under vår verksamhetsförlagda utbildning. Vi har båda samtalat under praktik perioder med elever som utfört kriminella handlingar². I efterhand har vi funderat på hur vi bemött eleverna och vilka känslor mötet med dem väckte hos oss. Eftersom inte utbildningen berör ämnet valde vi att se vidare på mötet ur ett vägledarperspektiv med elever som begått kriminella handlingar. Polisen vill föra ett samarbete med skolan för att minska ungdomskriminaliteten, samtidigt som det vägledningsetiska rådet är noga med att poängtera att varje individ ska ses som unika med lika värde. Hur hanterar då

² När vi skriver att en elev är kriminell i arbetet syftar vi på att personen som begått en kriminell handling och brutit mot samhällets lagar (Ekbom, Engström & Göransson, 2001).

vägledarna mötet med en elev som begått kriminella handlingar. Är det någon skillnad från ett samtal med en elev som inte begått något brott eller är bemötandet detsamma. Vi vill ta reda på hur studie- och yrkesvägledarnas föreställningar av sina vägledningssamtal med elever som begått kriminella handlingar³ ser ut.

2.2 Syfte

I detta examensarbete vill vi studera vilka föreställningar studie- och yrkesvägledare i gymnasiet har om elever som begått kriminella handlingar. Syftet är också att studera hur vägledarna förhåller sig i samtalet till dessa elevers bakgrund, vilken betydelse detta får för samtalet och den eventuella reproduktionen av elevens stigma.

2.3 Frågeställning

Vilka klassas som kriminella av vägledarna i studien?

Hur bemöts/ behandlas en elev som begått kriminella handlingar av vägledaren??

Vilken roll har vägledarna i reproduktionen av elevernas eventuella stigma?

2.4 Disposition

Utifrån den uppsatsguide som presenterats på kursen har arbetet strukturerats upp på följande vis. I arbetets början presenteras bakgrund om det valda ämnet, sedan leder detta vidare till syftet och frågeställningen. I kapitel 3 presenteras tidigare forskning där fokus ligger på vem som utför kriminella handlingar, klass, ålder, kön berörs. I tidigare forskning ges även en inblick till skolan och bemötande. Följande kapitel är teori, där presenteras Foucaults maktperspektiv, stigmatisering av Goffman samt en

³ Innan intervjuerna genomförts benämnde vi eleverna som kriminella. Detta ändrade vi efter intervjupersonerna benämnd det som kriminella handling av eleverna snarare än ett personlighetsdrag.

samtalsmodell från Hägg och Kuoppa. Kapitel 5 är metodkapitel och berör val av metod, urval samt datainsamling. Här finns också etiska ställningstagande. Näst kommande kapitel är analys av resultat där resultatet presenteras men också analyseras. Vidare kommer diskussion och slutsats. I sista avsnittet tas förslag på vidare forskning upp.

3. Tidigare forskning

Detta avsnitt avser att presentera den tidigare forskning som är relevant för vår studie inom ungdomskriminalitet. Under rubriken 3.1, ”Vem utför kriminella handlingar?”, kartläggs forskningen om olika begrepp och förklaringar till varför kriminella handlingar utförs. Avsnittet leder sedan vidare till skolans roll gentemot eleven. Efter det blir det en inblick i Gerard Egans (2007) forskning om hur man leder ett terapeutiskt samtal med fokus på förändring av den sökandes liv. Framtidsutsikter för kriminella ungdomar är det som får avsluta kapitlet om tidigare forskning.

3.1 Vem utför kriminella handlingar?

Under denna rubrik har vi för avsikt att lyfta fram statistik och forskning över vilka grupper av ungdomar i samhället som ligger i störst riskzon för att begå kriminella handlingar.

3.1.1 Ålder och kriminalitet

I åldern 15-20 år klassificeras individer i Sverige som ungdomar (Nationalencyklopedin 1, 111115). Enligt statistik som presenteras i en publikation gjord av BRÅ, Brottsförebyggande rådet⁴ är ungdomar den grupp som begår flest lagbrott (Estrada & Granath, 2008). Enligt Estrada & Granath hade 21 400 ungdomar misstänkts bryta mot brottsbalken⁵ år 2007 (2008:351). Statistiken visar att individer är mer brottsbenägna under ungdomsåren i jämförelse med senare i livet. Forskningen visar också att när

⁴En myndighet som arbetar på uppdrag från regeringen att kartlägga och forskar om kriminalitet i Sverige.

⁵är den centrala straffrättsliga lagen (Nationalencyklopedin 2, 111019)

ungdomarna når 20 års ålder så avtar i många fall de kriminella handlingarna (Estrada & Granath, 2008).

De brott som är vanligast förekommande bland ungdomar är lindriga stöldbrott. Det som man måste ta hänsyn till i brottsstatistiken är att vissa brott är "lättare" att upptäcka än andra lagbrott. Cykelstölder och snatteri är det som anses vara det vanligaste förekommande brottet men då många inte anmäler den typen av brott hamnar de inte i toppen på statistiken. Statistiken visar snarare att det är vanligare med brott som t.ex. misshandel, rån och bil tillgrepp eftersom dessa brott anmäls i större utsträckning (Estrada & Granath, 2008:353). Ungdomars kriminella handlingar skiljer sig något från vuxnas. Det är sällsynt att ungdomar blir tagna för rattfylleri, ekonomiska brott eller kvinnomisshandel vilket är vanligt förekommande inom vuxen kriminalitet (Estrada & Granath, 2008:353).

3.1.2 Föräldrar, klass och uppväxt

Det finns många teorier till varför individer börjar utföra kriminella handlingar. Att lista alla är inte möjligt inom ramen för detta arbete. Därför benämns några teorier kort och koncist. Anders Nilsson & Felipe Estrada (2009) har i en studie valt att studera och fokusera på långsiktiga konsekvenser av inblandning i kriminella handlingar. Forskarna har listat ett par anledningar till varför individer utför kriminella handlingar. Syftet med studien var att kategorisera vilka delar av befolkningen som begår brott i ungdoms- och vuxenlivet, samt de vanor som är typiska för denna del av befolkningen. Detta genom att jämföra mellan de som begår brott och de som inte begår brott. Enligt studien begick en femtedel någon form av brott innan de fyllt 31 år. Det som tydligt visas i studien är att de som utfört kriminella handlingar har haft liknande uppväxtförhållande. Exempel på detta kan vara uppväxt med skilda föräldrar, stora familjer där de bott på liten yta och/ eller haft en far som varit lågutbildad arbetare (Nilsson & Estrada, 2009:14). Det Nilsson & Estrada skriver i sin studie är att barn från lägre klasser löper större risker att begå kriminella handlingar i sitt liv än barn från andra klasser.

Detta stämmer överens med den bild Estrada & Granath (2008) ger kring hemförhållandens betydelse i relation till kriminella handlingar. Majoriteten av de ungdomarna som hamnar i fängelse eller har haft ett långvarigt missbruk har varit fosterhemsplacerade och/ eller har varit i kontakt med sociala myndigheter redan i de

tidiga uppväxtåren tillägger de (Estrada & Granath, 2008:35). Det visade sig även att de som begått brott i större utsträckning växt upp i en familj som varit bidragsberoende delar eller merparten av uppväxten. Även om ekonomiska anledningar bidrog fanns där i vissa fall andra sociala problem som spelade lika stor roll för de utsatta ungdomarna. Några i studien hade haft föräldrar som haft problem med alkohol, andra en far som blivit dömd för brott och några hade föräldrar som varit psykiskt sjuka (Nilsson & Estrada, 2009).

De grupper som listats ovan kan ses som vara grupper i utanförskap vilket innebär att man står utanför en gemenskap eller den normen som förväntas eftersträvas i vårt samhälle (Nationalencyklopedin 3, 111119). Många ungdomar som är födda i andra länder och som har invandrat till Sverige, kan känna ett utanförskap då de kommer till ett helt nytt land med andra lagar och förordning än vad de är socialiserade i. Sernhede (2003:181 - 182) skriver att i ett ständigt förändrande samhälle har ungdomarna alltid orsakat en rädsla hos den äldre generationen. På 1940-talet var det Swingpjättar och dansbandseländet, 1950-talet knuttar och raggare, 1960-talet mods och hippies osv. I dagens samhälle är de som står för förändringen i samhället segregerade invandrarungdomar. Dessa kommer ofta från lägre klasser, bor i förorter som är hårt utsatta av hög arbetslöshet, diskriminering, ohälsa och bidragsberoende (Sernhede, 2003:184). Detta utanförskap i samhället gör det ännu viktigare för de invandrarungdomarna att skapa sig en identitet och en grupptillhörighet. Identifieringen bland ungdomarna har varit mot hiphopkulturen som bildades i Amerikanska ghettos.

Media målar upp en ofta upp en bild av de farliga förorterna där alla ungdomar är kriminella och bär vapen. *"Det finns unga som gett upp, det finns de som valt kriminalitet som den enda vägen till respekt och upprättelse."* skriver Sernhede (2003:184). Även om så är fallet är diskrepansen trots det stor mellan den bild media målar upp om de farliga ungdomarna och de faktiska förhållandena, menar Sernhede (2003). Identitetssökande kan vara en bidragande faktor till att man hamnar i gäng som utför kriminella handlingar, men det måste inte vara det. Estrada & Granath (2008) tar upp diskussion om att ungdomar med invandrar bakgrund är överrepresenterade i statistiken. Som tidigare nämnt är det viktigt att framhäva att dessa ungdomar ofta kommer från lägre klasser och också växer upp i ogynnsamma ekonomiska och sociala förhållande.

De som i barndomen har egna psykosocialproblem löper också större risk än andra barn att begå kriminella handlingar, enligt Tommy Andersson (2001). Skillnader i

hormonnivåer har också påverkan och då är det främst det manliga könshormonet testosteron som har inverkan på aggressiviteten hos individen menar forskaren Jerzy Sarnecki (1981). Vilka gener individen föds med kan också påverka huruvida en individ blir kriminell, enligt Andersson (2001).

Forskningsresultat tyder bland annat på att såväl hormonella faktorer som funktioner i det autonoma respektive centrala nervsystemet bidrar till olika grundläggande förutsättningar för att utveckla impulsivitet, aggressivitet och liknande beteendemönster, som i sin tur medför ökad risk för kriminell utveckling (Andersson, 2001:17).

Även om generna kan påverka en individ är det inte de som gör en individ till kriminell.

Och sen är det samspelet mellan genetiken och de sociala faktorerna som leder till det här utfallet att vissa människor begår många brott, begår grova brott och hamnar i fängelse och så vidare (Brottsrummet, 2011).

Hur ungdomen presterar i skolan kan även ha en inverkan till att ungdomar utför kriminella handlingar. Det kommer vi diskutera närmre i stycke 2.2 ”Skolans och personalens roll”, som handlar om hur prestationer i skolan påverkar ungdomens risker för att utföra kriminella handlingar.

3.1.3 Kön och kriminalitet

I arbetet kommer det inte vara någon djupare diskussion om kön och viken betydelse det kan ha för mötet med en elev som utför kriminella handlingar. Vi vill ändå lyfta fram den forskning som visar varför dessa pojkar begår fler brott än vad flickor gör. Även flickor begår brott men dessa har dock en annan karaktär och oftast inte lika grova som de som finns representerade bland pojkar (Nilsson & Estrada, 2009). Sarnecki (1981) tar upp diskussionen om genus och visar skillnaderna mellan två utgångspunkter; fysiologiska skillnader och sociala skillnader. Med fysiologiska skillnader menar han att pojkar är starkare än flickor och att det spelar roll vid vissa karaktärsbrott som kräver muskelstyrka (Sarnecki, 1981:93). De sociala skillnaderna handlar om hur uppfostran ser ut och samhällets påverkan på flickor och pojkar spelar in. Han hänvisar till Hauge som menar att förväntningar är olika på pojkar och flickor

och att de uppfostras på olika sätt. Flickor uppfostras till att vara den rara söta flickan, from och ordentlig medan pojkar förväntas att vara av ”rejält virke” (Sarnecki, 1981).

3.2 Skolan och personalens roll

Sarnecki (1981) poängterar att eftersom skolan är den samhällseliga institution som ungdomar konfronteras mest med går det att observera samband mellan ungdomars brottslighet och deras prestationer i skolan. Karin Brodén Andersson (2001) framhäver att det i läroplanen Lpo94 står att skolans uppgift är att ge eleverna en etisk och moralisk kompass till framtiden. Detta innebär att personalen på skolan får ansvar för elevernas uppfostran, menar Brodén Andersson,

Att stärka banden till samhället innebär bland annat att den unge tar till sig de normer, värderingar och allmänt accepterade vanor som det sociala livet är uppbyggt kring. Skolan kan bidra genom att ge eleverna betydelsefulla roller och ansvar för att påverka det egna lärandet (Brodén Andersson, 2001:8-9).

I en studie Sarnecki (1981) refererar till får lärarna i uppgift att poängsätta elevernas anpassning till skolan och skolans normsystem, uppmärksamhet, koncentrationsförmåga och ordningssinne. Trots att lärarna oftast inte hade någon kännedom om vilka elever som begått brott visade det sig att på alla fem punkter poängsattes dessa elever lägre än eleverna som inte begått brott. Sarnecki (1981) menar att resultatet pekar på att de elever som begår brott har en svårighet att anpassa sig socialt till skolans norm- och regelsystem. De som har svårt att anpassa sig till skolans värdesystem kan därför hitta ett eget avvikande värdesystem som leder till brott (Cohen, 1973). Sarnecki (1981) pekar på skolbetygen där han kunde se ett samband mellan lägre betyg och brott. *“De som börjar med brott har ofta dåliga skolresultat flera år före brottsdebuten men sambandet mellan dåliga betyg och brott ökar med stigande ålder.”* (Sarnecki, 1981:182). Nilsson & Estrada (2009) pekar också på att de som utfört kriminella handlingar antingen som unga eller vuxna har ett lägre snittbetyg än de som inte begått brott. En dålig anpassning till skolan kan därför vara det som leder till att eleverna söker sig till ett avvikande beteende i en annan grupp som i sin tur kan leda in i kriminalitet (Cohen, 1973, Sarnecki, 1981). En annan vinkel på problemet är att eleven som begått

kriminella handlingar har gått med i en avvikande grupp. Exempelvis ett kriminellt gäng som upptar elevens fokus, vilket i sin tur stjälar tid ifrån studierna och leder till dåliga resultat i skolan (Sarnecki, 1981).

3.3 Bemötande

Hur en vägledare bör bemöta sina sökande tar Gerard Egan (2007) upp i sina teorier om terapeutiska samtal. Egans teorier kan ses som en ideal typ⁶ för vägledares samtalsmetodik och förhållningssätt till den sökande. Den huvudsakliga avsikten med teorierna är att förmedla kunskap kring hur man leder bra terapeutiska samtal, med fokus på utveckling och förändring i den sökandes liv. Stor vikt läggs på att hjälpa den sökande att själv hitta lösningen på sina problem genom att blicka bakåt, se hur livet sett ut tidigare och genom samtal komma fram till en lösning på den sökandes problem. Egan (2007) betonar vikten av att ställa rätt frågor och att spegla det den sökande berättar samt att lyssna aktivt och se till kroppsspråk för att kunna tolka det som kanske inte sägs av den sökande. I teoridelen kommer vi att se närmare på en svensk vägledningsmodell som är utvecklad med inspiration av Egans teorier kring det terapeutiska samtalet.

3.4 Framtidsutsikter för ungdomar som begått kriminella handlingar

Terrie E. Moffitt (1993) menar att kriminella ungdomarna kan delas upp i två grupper, early-starters och late-starters. Early-starters är den grupp som börjar med allvarliga brott tidigt i livet, dessa löper enligt Moffitt (1993) större risk att fastna i ett beteende av kriminala handlingar. Det som utmärker gruppen är främst att barnen tidigt visar att de har svårt att anpassa sig till den sociala kontexten, de mobbar, slåss och är våldsamma

⁶ Begreppet idealtyp myntades av Max Weber och förklaras närmare i boken Sociologiska perspektiv (Engdahl & Larsson, 2011:19)

mot djur. Dessa ungdomar kan också ha diagnoser inom spektrat ADHD⁷, vilket kan leda till att de har svårt att uppföra sig på det sätt som förväntas (Justitiedepartementet, 2010). Late-starters börjar begå brott i något äldre ålder och ganska allvarliga brott som sexuella övergrepp, rån och vapeninnehav. En skillnad mellan dessa grupper är att den förstnämnda gruppen löper större risk att fortsätta sin kriminella bana efter det att de lämnat tonåren. Detta medan late-starters oftare går vidare till ett mer laglydigt liv efter tonåren.

I en studie från år 2000 har Gudrun Uddén intervjuat sex stycken pojkar mellan 15 - 18 år gamla som tidigt i livet begått brott som bedöms som allvarliga. Några av dem var dömda till sluten ungdomsvård och de andra har placerats i ungdomshem. De intervjuer som Uddén genomfört med ungdomarna ger en i många fall optimistisk syn på framtiden. En av dessa är Ahmed. På frågan om hur han ser på framtiden berättar han: *“Jobba, tjäna pengar på något bra sätt, känna att man gör något nyttigt”* (Uddén 2000:31). Han berättar vidare att han vill läsa på komvux och arbeta på restaurang. En annan pojke i studien berättar att han haft problem med droger men att han inte orkar fortsätta med det längre. Han vill bara få en chans att bli laglydig och få ett lugnt och nytt liv. Även om pojkarna uttrycker sig på olika sätt i studien ser det ändå ut som att de har vissa gemensamma mål med framtiden. Några vill skaffa familj, andra arbete och de flesta vill sluta begå brott i framtiden (Uddén, 2000).

3.5 Sammanfattning

Den vanligaste perioden i livet att begå en kriminell handling är under ungdomsåren. Många av ungdomarna har med sig en ryggsäck hemifrån med alkoholiserade föräldrar, pappa som suttit fängelse, fattigdom och kanske psyksjuka föräldrar. Många av de som begår kriminella handlingar kommer från de lägre samhällsklasserna (Sernhede, 2003, Estrada & Granath, 2008). En problematisering av detta är att en sådan kunskap kan leda till att vara snabbare med att stämpla de lägre samhällsklasserna till kriminella. Något som ofta sker med invandrarungdomar. Även om invandrarungdomar är överrepresenterade går det att förklara med att invandrarungdomar i större utsträckning

⁷ Hyperaktivitet, koncentrationssvårigheter och impuls kontrollbrist (Nationalencyklopedin 4, 111115)

kommer från lägre samhällsklasser. Stämplingen kan förklaras med Sernhedes teori om att de representerar en framåtskridande utveckling i samhället som skrämt äldre generationerna sedan 1940-talet till att stämpla dem som farliga.

Ibland kan egna psykiska besvär influera vem som är mer benägen att begå kriminella handlingar. Det är ungdoms pojkar som begår flest brott och vad det beror på hur samhället socialiserar flickor och pojkar till olika könsroller. Där Sarnecki (1981) menar att flickor blir uppfostrade till att vara fina och fromma medan pojkar ska vara av "rejält virke".

I skolans läroplan Lpo94 står det att skolan skall bidra med etik och moral till eleverna vilket resulterar i att skolan ska vara en del av ungdomarnas uppfostran. Det vi också kan se är att de elever som begår kriminella handlingar har svårare att anpassa sig till skolans normsystem och därmed presterar sämre i skolan.

Vägledarens roll är att vara en individ som är opartisk och neutral som ställer den sökande i första rum. Hjälp till "själv hjälp" är en stor del i vägledarens arbete. Genom samtal ska den sökande lösa problem eller gå mot ett mål. Uddén (2000) lyfter fram ungdomarna som suttit på ungdomsanstalt eller har ett liv med kriminalitet och ser framåt in i framtiden där de berättar att de vill skaffa familj, jobb och sluta begå brott. Nilsson och Estrada (2008) skriver att när ungdomarna passerar 20 år upphör många att utföra kriminella handlingar. Det vi tar med oss från detta stycke är en definition av vilka som begår kriminella handlingar, hur skolan påverkar eleverna, hur en vägledare arbetar enligt Egans teorier och vilken framtid som kan tänkas vänta de elever som begått kriminella handlingar.

4. Teori

I teoridelen har vi valt att lyfta fram Goffmans teori om stigmatisering av avvikande individer, tillsammans med Foucaults maktperspektivs teori som avser att förklara varför några människor får makten att bestämma vilket beteende som är önskvärt i samhället och vilka som ska klassas som avvikande. Avslutningsvis ser vi det som viktigt för arbetet att se på en svensk vägledningsmodell för att förklara hur ett vägledningssamtal enligt Hägg och Kuoppa ska se ut.

4.1 Foucaults maktperspektiv

Genom Foucaults verk *Vansinnets historia under den klassiska epoken* (2010), går det att få en inblick i hur de styrande samhällsskikten hade makten att stämpla personer som avvikare. Boken förmedlar en bild av hur vården av ”vansinniga”⁸ har sett ut i Europa, främst i Frankrike under 1300 -1800 talet.

Det hela inleds genom att ta vid i den perioden då den sista leprasjukan tagit slut i Europa. Vilket resulterade i att de institutioner där man tidigare spärrat in sjuka kom till att användas för att spärra in ”vansinniga” (Foucault, 2010). Vem som stämplades som ”vansinnig” bestämdes av de styrande skikten i samhället och varierade beroende på hur den ekonomiska situationen såg ut och vem som styrde. Under en nedgång i ekonomin samlade man in de som av någon anledning inte arbetade (pga. arbetsbrist, lösdriveri, föräldralösa barn och änkor). Dessa stämplades som arbetsskygga och spärrades in i de institutioner där de leprasjuka tidigare suttit. Där kommenderades de så småningom till straffarbete. Detta ledde i sin tur till att fler blev utan arbete och stämplades som

⁸ Foucaults benämning av de som drabbades av internering i boken *Vansinnets historia under den klassiska epoken* (2010).

”vansinniga”. Andra perioder då samhällena hade det bättre ekonomiskt söktes det efter nya grupper att stämpla som ”vansinniga”. Dessa kunde vara män eller kvinnor med en manisk sexualdrift, män som inte kunde låta bli att slå sina fruar, präster som svor, unga pojkar som störde familjens ro eller personer med någon form av fobi (Foucault, 2010).

Hur de styrande skikten kom till en sådan makt avhandlas även på ett mer lättillgängligt sätt av Foucault (2003). Enligt Foucault går inte makten att ses som en personlighetsegenskap. Vem som har makten beror generellt på flera faktorer, men det grundas alltid genom att en person är beroende av en annan. Detta beroende kan uppstå till en stat genom att denna har våldsmonopol, till en arbetsgivare då denna bestämmer om du får behålla ditt arbete eller till de anställda då arbetsgivaren behöver dessa för att utföra arbetet. Beroendet ger den med makten i detta exempel arbetsgivaren eller arbetaren en makt att besluta vad som klassas som avvikande och vad som klassas som normen eller ”normalt”. Kunskapen om situationen är en första förutsättning för att ett beroende skall uppstå (Foucault, 2003). I en stat förmedlas kunskapen enklast genom lagar eller sanktioner riktade mot dem som avviker ifrån dessa eller genom uppmuntran i form av ekonomiska bidrag, fördelaktiga skatter eller pensioner som speglar den ekonomiska insatsen man har gjort i arbetslivet. På sådant vis förmedlar även staten vilket beteende som är önskvärt och vilket som är avvikande. Bestraffning genom andra sanktioner kan även förekomma.

I ett vägledningssamtal kan det förekomma en makt relation mellan vägledare och eleven, om än en mindre formell sådan (Lovén, 2000:184-185). Vägledaren har inte någon formell makt så som att neka eleverna information eller att neka dem behörighet till en utbildning. Något som vägledaren kan göra är att neka eleven ett vägledningssamtal eller försöka påverka eleven genom sina åsikter om dennes beslut.

4.2 Stigmatisering av Goffman

Termen stigma härstammar från grekiskan där man under antiken använde ordet för att beteckna en fysisk märkning som var avsedda för att visa en persons nedsättande status (Goffman, 2001).

Tecknen skar eller brändes in i kroppen och gav tydligt vid handen att bäraren var slav, brottsling eller förrädare, en utstött person, en rituellt pestsmittad, em som man måste undvika, speciellt på offentliga platser (Goffman, 2001:11).

Nuförtiden används termen för att benämna en person med drag som ses som djupt misskrediterande. Vad dessa är speglar vilka normer som gäller i det samhälle den stigmatiserade lever i. Ett sådant drag skulle vara någonting som är avvikande ifrån andra grupper i samhället. Att leva som stigmatiserad är att leva med börda att inte kunna nå upp till samhällets stereotypa krav på personen. Detta kan medföra ett utanförskap i relation till det övriga samhället. Detta kan såväl vara ett fysiskt tillkortakommande som till exempel någon form av funktionshinder, eller ett mer normbaserat stigma i form av till exempel ett kriminellt beteende. Termen stigma i sig har ingenting med personliga egenskaper att göra, utan stigma grundas främst i sociala konstruktioner i relationer mellan människor, vilket betyder att det som klassas som ett stigma av en grupp i samhället kan vara samma som fastslår en persons grupptillhörighet i en annan grupp.

En sådan grupp kan exempelvis vara personer som begår kriminella handlingar. Att begå kriminella handlingar ses som missgynnande hos många grupper i samhället även om det finns undantag i form av kriminella gäng osv där det råder andra normer och värderingar. Detta gäller inte alla brott, fortkörning ger inte ses inte som lika stigmatiserande i vårt samhälle som att begå misshandel.

De människor som inte tillhör gruppen av stigmatiserade men ändå accepterar stigma kallar Goffman (2001) för ”de visa”. Detta är människor som inte lägger någon vikt vid personens stigma. Det finns en paradox i detta menar Goffman (2001) att genom sin visade acceptans till stigma från parterna gör stigma än mer tabubelagt att prata om. Genom att undvika att benämna det i sin tur kan leda till att förstärka stigma genom att undvika det, när avsikten egentligen var att förringa det. Stigma är inte nödvändigtvis självförvärvat utan kan även tillskrivas den avvikandes familj, släktingar eller vänner enbart genom att de visar acceptans för den avvikande. Även om stigma avtar med avståndet i relationen till den stigmatiserade finns det där som en skugga hos dessa individer. Enligt Goffman (2001:87) En person som är stigmatiserad går igenom tre faser i sitt stigma. Den första fasen innebär att den stigmatiserade förstår hur de normala ser på denne. I den andra fasen accepterar den stigmatiserade att han/hon blir annorlunda behandlad. Den sista fasen går ut på att den stigmatiserade lär sig vad som krävs av denna för att passera som normal. Risken i den sista fasen är att den

stigmatiserade överdriver i sina försök till att bli normal och därför förstärker sitt stigma desto mer. Den sista fasen medför dock att den stigmatiserade rör sig i lämpliga kretsar för att kunna hemlighålla sitt stigma. En person som lever med ett normbaserat stigma har naturligtvis enklare att hemlighålla sitt tillkortakommande än en person med ett fysiskt stigma. Detta till trots får de flesta stigmatiserade lära sig att bära med sig sitt stigma täckt av vaksamhet genom livet för att inte bli upptäckta (Goffman, 2001).

4.3 Samtalsmodell enligt Hägg och Kuoppa

Vi nämnde i avsnittet tidigare forskning Egans teorier om terapeutiska samtal. Även om dessa är populära i vägledarkretsar är de inte utvecklade för studie- och yrkesvägledare. Att Egans modell inte är skriven enbart för studie- och yrkesvägledare gjorde att vi istället valt att lyfta fram en annan samtalsmodell som är skriven för studie- och yrkesvägledare av svenskar. Hägg och Kuoppas (2007) samtalsmodell är uppdelad i tre faser och är inspirerad av Egans teorier.

Fas 1 handlar om att klargöra den sökandes situation. Vägledaren gör detta genom att tålmodigt lyssna på den sökandes historia utan att tillskriva den egna värderingar, förslag och lösningar. För att få den sökande att tydliggöra sin situation är det viktigt att vägledaren visar intresse för den sökandes historia, ställer öppna frågor, uppmuntrar den sökande att utveckla sina svar och själv omformulerar dennas svar. Detta för att visa honom/henne att denne lyssnar, men även för att göra det tydligt för den sökande själv vad det är han/hon berättar. En lämplig beskrivning på fas 1 är att vägledarens ska låna ut sitt öra till den sökandes historia utan att tycka. Övergången från fas 1 till fas 2 sker enligt Hägg och Kuoppa (2007) bäst genom att sammanfatta den sökandes situation. Detta gör vägledaren för att visa att han/hon lyssnat, för att förtydliga vad som pratats om och för att ge den sökande en chans att lägga till eller ta bort delar från sammanfattningen

Fas 2 går ut på att vägledaren hjälper den sökande att vidga sitt perspektiv kring situationen och att sätta upp mål för hur honom/henne ska lösa sin situation. Detta sker genom att vägledaren tillsammans med den sökande gör han/hon uppmärksam på de möjligheter som inte framkommit för den sökande tidigare. Det är också viktigt att

vägledaren uppmärksammar den sökande på de eventuella begränsningar som han/hon inte kan ändra på. Vägledaren bör göra detta så att inte den sökande lägger ner fokus på sådant som inte går att råda över istället för att hitta en ny lösning. Att få den sökande att se sina begränsningar (eller nya möjligheter) kan vara svårt, därför är det viktigt att vägledaren väntar med att påpeka dessa innan den sökande är mottaglig för förändring. Vägledaren kan göra den sökande mer mottaglig till förändring genom att sammanfatta hans/hennes situation och lyfta fram eventuella motsägelser eller problem i historien. Att breda perspektiv kan ske på olika sätt, ett exempel på detta är att göra en lista med de möjligheter som finns. Fas 2 avslutas genom att vägledaren och den sökande sätter upp realistiska, konkreta och specifika mål som de kommit överens om.

I fas 3 arbetar vägledaren och den sökande fram en handlingsplan över hur den sökande ska angripa sina mål. Eftersom den sökande bär ansvaret för sin handlingsplan är det bra om han/ hon kommer med egna idéer hur denna ska se ut. Det är den sökandes ansvar att godkänna eller underkänna vägledarens förslag till handlingsplanen. Hägg och Kuoppa (2007) poängterar att deras samtalsmodell är en modell att luta sig mot. De hävdar att det perfekta samtalet inte finns och därför kan man som vägledare behöva gå tillbaka i faserna även i ett bra vägledningssamtal för att komma fram till den bästa lösningen för den sökande.

4.4 Sammanfattning

I vägledningssamtalet är det viktigt att vägledaren behandlar den sökande utan att tillskriva han/hon sina egna värderingar. Den sökande kommer till vägledaren i hopp om att få hjälp att ändra sitt liv. Vi kommer att tolka Foucault utifrån att den sökande är i en viss beroende situation av vägledaren, förutsatt att han/hon kommit av egen vilja. Hur vägledaren väljer att hanterat den sökandes situation när han/hon får reda på att den sökande begått en kriminell handling är inte enkelt att svara på. Om inte vägledaren uppskattar elevens beteende kan denna välja att antingen inte ge eleven den hjälp den behöver, eller kanske att försöka att hjälpa eleven mer än denna själv önskar. På så vis kan vägledaren sätta normen för vilket beteende som accepteras i ett vägledningssamtal.

Det kan exempelvis vara att vägledaren inte uppskattar den sökandes inställning eller beteende och därför inte föreslår vissa karriärmöjligheter.

Då vägledaren har en viss makt att påverka den sökandes liv kan vägledaren stärka eller skapa ett stigma hos den sökande utan att ens tänka på det. Ett stigma kan stärkas både av att vägledaren benämner det men också genom att inte benämna det. Engdahl & Larsson (2008:112) skriver, *"Faran med stigmatisering ligger i att en människa behandlas enbart utifrån den misskrediterade egenskapen, utan att andra sidor hos denne person beaktas."* Därför är det viktigt i ett vägledningssamtal att vägledaren ser stigmat men tänker på det så att denna kan bidra till att inte förstärka det. Först när vägledaren klarar detta kan han/hon räkna sig till vad Goffman kallar för "de visa". En person som respekterar individen trots sitt stigma och hjälper till för att inte förstärka det. Hur vägledarna hanterar elevernas stigma är det vi en av de sakerna vi avser att få svar på i studien.

5. Metod

I detta kapitel kommer vi att lyfta fram vilka metoder vi använt i arbetet.

5.1 Val av metod

Valet av arbetets metod stod mellan att göra en kvantitativstudie eller en kvalitativstudie. I en kvantitativstudie samlas data in i form av statistik som sedan presenteras i diagram, tabeller och figurer (Larsén, 2009). Vår studie avsåg inte att undersöka statistiskt hur många som träffat kriminella elever. Vi ville ta reda på hur mötet skedde, vilka känslor som förekom, hur bemötandet såg ut och detta genom intervjuer med studie- och yrkesvägledare. För vårt ändamål ansåg vi den kvalitativa metoden som bäst lämpad. Den kvalitativa metoden gav oss möjligheten att gå på djupet med de frågor vi ställde och det gav oss möjligheten att även tolka det som inte sades rakt ut av intervjupersonerna (Larsén, 2009).

5.2 Urval av respondenter

Åldern då man klassas som ungdom i Sverige är som tidigare nämnt 15 – 20 år. En ålder då de flesta spenderar sin tid i gymnasieskolan. Därför valdes respondenterna från gymnasieskolor i en av Sveriges storstäder. Anledningen till detta var att ungdomsbrott begås ofta av ungdomar i gymnasieålder och i en storstad finns det fler gymnasium och alltså fler studie- och yrkesvägledare än i en mindre stad. Samtliga respondenter i studien arbetar som Studie- och yrkesvägledare och har tagit examen från Studie- och yrkesvägledarutbildning. Kontakten med intervjuobjekt gjordes genom massutskick till

studie- och yrkesvägledare på Storstadens gymnasieskolor via e-post (Bilaga 2). Av dessa svarade från fem studie- och yrkesvägledare och en sjuätte intervjuperson kontaktades via telefon. De var dessa sex som vi sedan valde att gå vidare med i intervjuerna då samtliga intervjupersoner uppgett att de haft vägledningssamtal med elever som begått kriminella handlingar. Vi ansåg även att sex intervjuer skulle ge oss tillräckligt med material för en kvalitativ studie. För att få ett material som känns varierat och lättläst valde vi att referera till intervjupersonerna på följande vis: respondenten, vägledaren samt studie- och yrkesvägledaren.

5.3 Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes genom sex intervjuer, med öppna frågor med stöd av sex teman från vår intervjuguide (Bilaga 1). Intervjuguiden är utformad med hjälp av Dalen (2008) för att vi ska få lämpliga svar på de frågor vi har i vår frågeställning. Den första frågan i vår frågeställning; *Vilka klassas som kriminella av vägledarna i studien?* besvarades genom att vi bad intervjupersonerna att inledningsvis definiera själva när de ser en elev som kriminell. Andra och tredje frågan i frågeställningen; *Hur bemöts/ behandlas en sådan elev av vägledarna?* och *Vilken roll spelar vägledarna i reproduktionen av elevernas eventuella stigma?* avstod vi att fråga rakt ut. Då vi ansåg att det bästa sättet att få svar på de frågorna var att tolka de svaren vägledarna gav oss på de frågorna som förekom i intervjuguiden. Våra teman i intervjuguiden utformades på ett sådant sätt att respondenterna skulle svara mer resonerande, för att vi skulle få ut mer information än om frågan hade ställts rakt på sak. Ett exempel på detta är frågan; *"Hur pratar ni i personalstyrkan sinsemellan om sådana elever?"* (Bilaga 1). Genom att formulera våra frågor så att de indirekt handlar om det vi ville få reda på tror vi att vi fick ut mer tillförlitlig information genom vår tolkning av vägledarnas svar, än om frågan ställts rakare. Att fråga vägledarna på vilket sätt de stigmatiserar elever som begått kriminella handlingar tror vi inte hade genererat i ett lika tillförlitligt svar. Frågorna ställdes på ett sådant sätt att vi ger respondenterna god tid på sig att formulera sina svar, är inte svaret tillräckligt ber vi dem därför att utveckla genom att ställa en

följdfråga på området. Samtliga intervjuer ägde rum på intervjupersonernas arbetsplatser. Anledningen till detta var att vi ville ge intervjupersonerna en trygghet i intervjusituationen genom att utföra intervjuerna i en miljö de är bekanta med.

5.4 Analyismetod

”Att analysera kvalitativ data handlar om att hitta mönster, se tendenser och hitta exempel” (Larsen, 2009:104). Vi utgick främst från innehållsanalysen när vi analyserade data från intervjuerna. I en innehållsanalys är syftet att finna mönster, samband och se den gemensamma nämnaren eller skillnaden (Larsen, 2009:101-102). Samtliga intervjuer transkriberades för att ge oss en enklare överblick över materialet. Datamaterialet vi fick ut av transkriberingen analyserade vi sedan och placerades i teman som vi tagit fram med hänsyn till vår frågeställning. Detta för att få en överblick över meningsfulla mönster i svaren. Genom att placera datamaterialet i tema blev det enklare för oss att sammanställa de svaren vi fick i intervjuerna. Teorierna valde vi genom att använda oss av abduktion (Alvesson & Skoldberg, 1994:43-47). Samtidigt som vi analyserade materialet vi fick av intervjuerna identifierade vi de teorier och vilken tidigare forskning vi ansåg som lämplig för studien. För att vara säkra på att vi valt rätt teorier dubbelkollade vi kontinuerligt mot den insamlade data även efter det att vi valt våra teorier. Vilket resulterade i att vi kompletterade materialet med ytterligare en teori, samtalsmodell enligt Hägg & Kuoppa.

5.5 Etiska ställningstaganden

I arbetet har vi utgått ifrån de forskningsetiska riktlinjerna som anges av Vetenskapsrådet (2002). Det finns fyra huvudkrav som man enligt god forskningsetik bör följa. Dessa är listas nedan.

5.5.1 Informationskravet

Detta avser att forskaren/ forskarna bör informera deltagarna i studien om dens roll i studien, vad som skall studeras och alla delar i studien som kan tänkas påverka deltagarnas vilja att delta. Efter det skall man berätta att deltagarna alltid har möjligheten att avbryta sitt deltagande i studien om de känner sig obekväma i någon del av deltagandet. Vi valde att redan i eposten vi skickade ut, informera ytligt vad vår studie skulle beröra. När vi träffade intervjupersonerna berättade vi, att vi studerade studie- och yrkesvägledares bemötande och tankar kring bemötandet av elever som begått kriminella handlingar. Medvetet utelämnade vi att informera vägledarna om att arbetet även undersökte om en eventuell stigmatisering förekommer, av anledningen att vi inte ville deras kunskap skulle påverka resultatet.

5.5.2 Samtyckeskravet

Samtyckeskravet går ut på att innan intervjun äger rum måste forskaren/forskarna få deltagarnas samtycke till att medverka i studien. De som deltar ska även äga rätten att avbryta studien när denna inte längre själva vill delta och detta ska ske utan påtryckningar från de som leder undersökningen.

I inledningen i intervjuerna berättade vi för deltagarna att de hade rätt att avbryta sitt deltagande under intervjun om det inte kändes bra och att de hade rätten att avbryta sitt deltagande även efter det att intervjun gjorts.

5.5.3 Konfidentialitetskravet

De som deltar i studien ska ha rätten att delta anonymt. De personuppgifter som förekommer i studien ska skyddas på ett sådant vis att ingen utomstående kan ta del av dem. Vidare ska namn, platser eller annat som kan avslöja deltagaren koda om den deltagande önskar detta. Vi valde innan intervjuerna att allt deltagande skulle ske anonymt, vilket vi informerade om i samband med intervjuerna. De intervjupersoner som figurerar i studien har att byts ut till respondent- blå, gul, grön, lila, röd och turkos. Att vi valde färger istället för namn beror på att vi ville göra resultatet könsneutralt för att ytterligare anonymisera deltagarna. Av ovanstående anledning har vi genomgående i

arbetet valt att justera vissa citat i studien så inte heller dessa ska kunna röja könet på intervjupersonerna samt vissa ord som kan uppfattas som dialektala har ändrats. Staden har vi valt att endast benämna som Storstaden.

5.5.4 Nyttjandekravet

De uppgifter som insamlas av enskilda individer får endast användas i forskningssyfte. Dessa får inte återanvändas i kommersiellt syfte eller i andra beslut som rör individen. Då nyttjandekravet inte upplevdes relevant för vår studie, valde vi inte att vidta några speciella åtgärder för att upprätthålla det.

5.6 Metoddiskussion

Valet av en kvalitativ studie gör att de krav som finns på bra intervjuer blir större då materialet ska bli tillräckligt utvecklat för att det ska gå att analysera. Svårigheterna i detta ligger dels på oss som genomför intervjuerna, och dels på intervjuguiden. Tillvägagångssättet ställer stora krav på oss som genomför intervjuerna för att vi måste läsa av respondentens känslor samt komma ihåg svaren så att det inte blir upprepningar.

I detta moment vilar arbetets svagaste punkt, då intervjuguiden är tematiserad kan frågorna som ställs till respondenterna ibland skifta vilket kan bidra till olika svar från respondenterna. Under intervjuerna ombads respondenterna att själva definiera när de ansåg att en elev var kriminell, tyvärr gjordes detta först utav oss då vi berättade hur vi definierade begreppet kriminell. Detta skedde för att förklara vad vi menade med begreppet men också för att visa förkunskap i ämnet. Dock kan detta ha färgat respondenternas svar.

När intervjuerna var färdiga transkriberades alla svaren ordagrant för att kunna söka igenom dokumenten och finna likheter och skillnader i vägledarnas åsikter och uttalande. Under arbetets gång har teori och viktig kunskapsbakgrund utforskats och kompletteras utifrån respondenternas svar.

En sista fundering på studiens tillförlitlighet är huruvida urvalet kan ha påverkat resultatet. Sammanlagt nitton studie- och yrkesvägledare blev tillfrågade och endast sex

stycken var villiga att ställa upp. Valet av att kontakta samtliga respondenter på e-post kan också vara anledningen till bortfall, det finns en stor chans att fler skulle visat intresse vid ett telefonsamtal. Men det som också kan resoneras är vägledarnas egna intressen för ämnet som kan ha varit det som motiverade dem till att ställa upp. Detta kan också ha påverkat resultatet.

6. Analys av resultat

Resultatet presenteras utifrån vår frågeställning med rubrikerna, ”Vilka klassas som kriminella av vägledarna i studien?”, ”Hur bemöts/ behandlas en elev som begått kriminella handlingar av vägledarna?” och ”Vilken roll har vägledarna i reproduktionen av elevernas eventuella stigma?”. Vi har valt att presentera resultat och analys tillsammans då vi anser att det underlättar läsningen och skapar en röd tråd som leder vidare in i diskussionen. I de tre avsnitten kommer vi att beröra vägledarnas definition av elever som är kriminella, samt hur vägledarna konstruerar den eleven. Vidare förs vi in i vägledningssamtalet och hur vägledarna förhåller sig till eleven som utfört kriminella handlingar. Till sist kommer vi att beröra stigmatisering där vi analyserar om vägledarna reproducerar elevens eventuella stigma eller inte.

6.1 Vilka klassas som kriminella av vägledarna i studien?

Samtliga studie- och yrkesvägledare bekräftar i intervjuerna att de vid något tillfälle väglett elever som utför/utfört kriminella handlingar, vissa varje vecka och andra mer sällan. I detta stycke kommer vi lyfta fram resultat som visar vilka elever som respondenterna i studien klassar som kriminella.

6.1.1 Definition av kriminella

Genomgående i intervjuerna används begreppen kriminell och kriminalitet, den övergripande definitionen till begreppet tar vi upp tidigare i examensarbetet under 1.2 ”Bakgrund” i en fotnot. Samtliga vägledare upplevde begreppet kriminell som ett hårt ord. Gemensamt för studie och yrkesvägledarna var att de inte såg eleverna som brottslingar även om de begick brott. De var först och främst elever, som begått

kriminella handlingar. Trots detta uteblev inte funderingar och definitioner av när en elev är kriminell.

Ja (skrattar) jag anser att en elev är kriminell. Eller när en person är kriminell när de har blivit dömda för ett brott enligt lagen. Alltså i en domstol, innan dess anser jag inte att man är det. (Respondent lila)

När man kommer på att de har gjort någonting olagligt. Sen behöver man ju inte vara straffad i den bemärkelsen men när man kommer på om den t.ex. har stulit på skolan eller har kanske kört bil olagligt hit. Alltså då har man ju utfört en kriminell handling som jag ser. (Respondent gul)

Alltså per definition så måste det ju vara att den har begått ett brott sen kan man ju diskutera om man är kriminell då, då kanske man måste ha gjort det flera gånger. Det är väl en definitionsfråga. Multibrott i så fall. (Respondent blå)

Jag anser nog att en elev är kriminell när eleven har begått något brottsligt som han eller hon kan dömas för i Svenska, Svenska lagen, lagens sätt. (Respondent turkos)

ja, alltså. Det är man ju när man inte följer gängse normer och lagar. Alltså kriminell är ju ett sånt hårt ord det är inget ord man använder dagligdags alltså man brukar ändå liksom säga att man har kanske haft med polisen att göra eller att man har varit inne på en rättegång eller att man har kanske brutit här mot några regler liksom på skolan så att liksom de här är helt oacceptabelt /.../ men eehh annars så vet man ju bara liksom att dem rör sig i tassemarkerna liksom på olika håll och kanter och man kan snappa upp lite här och där va. (Respondent grön)

Kriminell är således den elev som blivit dömd i domstol, utför kriminella handlingar utan att blivit dömd eller på annat sätt brutit mot de normer och lagar som finns i samhället. En sådan norm kan enligt en vägledare vara att umgås i kriminella gäng utan att begå kriminella handlingar som respondent grön framhäver. Respondent blå resonerar kring elever som är "wannabe kriminella". "Wannabe kriminella" förklarar respondent blå, är de elever som stökiga och bråkiga i skolan, men troligtvis inte skulle begå kriminella handlingar. Även om vägledarna svarade på frågan upplevde vi en viss ovilja och tvekande från vägledarna att definiera begreppet. Det kanske bero på deras yrkesetik. Respondent lila framhävde en bidragande orsak till oviljan i att definiera begreppet.

Man får ju också, man får ju hela tiden tillfälle att fundera och reflektera över sina egna tankar och sådär. Så (tänker) även om man har fördomar, det tror jag att alla har. Så behöver man ju inte, det behöver ju inte betyda att man alltid utgår från att ens person som är såhär beter sig på. Alltså utan att man kanske mer då får tänka

efter att ehm. (tänker) Ja men hur ska man säga. Ehm att man ja man får försöka se personen och inte det som den står bakom. (Respondent lila)

Gemensamt med de andra vägledarna lyfte respondent lila fram vikten av att se eleven var den står just nu och vilket mål som ska uppnås. I stunden upplevde vägledarna detta som svårt om de skulle se eleven som en kriminell. Respondent röd betonar genomgående i sin intervju vikten av att en vägledare inte bidrar till den stämpling eleverna kan få efter en kriminell handling om denna har fått sitt straff.

/.../ Alltså tjänat av ditt straff så ska det på något sätt vara glömt och förlåtet. Men det är väldigt få som liksom kanske känner av det. Jag tror att många upplever det som att de har en stämpel i pannan resten av livet. (Respondent röd)

Med sitt uttalande menar röd att det är viktigt att även förlåta och gå vidare när en elev har begått en kriminell handling. Förlåtandet är speciellt viktigt då skolan har ansvar att ge eleverna en moralisk och etisk kompass enligt läroplanen som Brodén Andersson nämnde.

Här kan också Foucaults (2003) teori om makt vävas in, då man kan analysera vem det är som har makten att bestämma definitionen? Är det vägledaren som i mötet med en elev kan bestämma det? Eller är det så att eleven själv kan definiera det genom att berätta för vägledaren?

6.1.2 Konstruktion i samtalet med elever som utfört kriminella handlingar

I intervjuerna frågade vi aldrig vägledarna vilken bakgrund eller av vilket kön de elever som begår brott hade. Trots detta framhävde vägledarna elevernas bakgrunder som en inverkan på elevernas kriminella handlingar liksom tidigare forskning pekat på. Elever som har föräldrar som är kriminella har svårare att hitta motivation till arbete och skola enligt Respondent röd,

Ja det kan ju va att dom. Har syskon som sitter i fängelse för grova brott. Det kan ju vara att föräldrar har en brottslig verksamhet. Det kan vara att ehm familj eller familjemedlemmar eller morbror eller vad det nu kan vara. Är med i nån av dom gängen som florerar runt i staden. Och då att som kanske den enda så. Och inte vilja in i det. Utan vilja liksom på få ett vitt jobb och leva lagligt. Det alltså, det är rätt så övermäktigt och försöker vi att dom. Åtminstone ska kunna komma hit och

få en andpaus ifrån det. Kan inte vi hjälpa till och med betyg och sånt så att de faktiskt kan ta sig ur det och aldrig behöver dras in i det. (Respondent röd)

Vägledare lila berättar att det finns ett behov av att passa in och vara som alla andra, även för den som inte har råd. Som nämnt i tidigare forskning kan familjebakgrund och klass påverka eleven till att utföra kriminella handlingar, vilket även uppmärksammades av respondenterna.

Det är många här som är ensamkommande flyktingar, flyktingbarn, det finns många som har det ganska så tufft hemma med familjesituationen ehm kanske skilda föräldrar, alkoholiserade föräldrar, drogmissbrukande föräldrar, inte närvarande föräldrar alltså det är mycket sånt. Fattigdom ehm. Då är det ju mycket det här med att man. Man vill ju gärna vara som alla andra, ha samma kläder, ha samma standard, nyaste mobiltelefonerna och då handlar det väl lite om vad man gör för att nå det. Ja man kanske köper en mobiltelefon fast man vet att den är stulen, och det är ju indirekt ett brott. Man kanske köper kläder från någonstans som man vet inte är helt okej. Eh och så. (tänker). (Respondent lila)

Detta var också det enda exempel där etnicitet togs upp i samband med kriminalitet. Vid konstruktionen av kön framkom både pojkar och flickor dock nämndes pojkar mer frekvent än flickor. I brottstatistiken är ungdoms pojkar de som begår flest brott men att vägledarna benämner den kriminelle eleven som han kan bero på samhällets normer och uppfostran. Flickor uppfostras till att vara den snälla, fromma flickan medans pojkar oftast uppfostras till att vara rejäla och vågliga (Sarnecki, 1982).

Alltså jag kan inte titta på eleverna i grupp och tänka, ja, där sitter han va, han är ju kriminell eller det var han som gjorde det eller det, även om jag kanske vet att det har diskuterats om en elev har gjort eller inte. (Respondent grön)

/.../ Jaha det där han var säkert ute och rånade nån i helgen /.../ av någon anledning så är det dom här killarna som är ofta lite stökiga och djävliga i klassrummet kommer gärna upp hit och bara pratar av sig och sådär. (Respondent lila)

Den enda intervjun där det förekom en flicka i termer som den kriminelle eleven stämplar vägledaren samtidigt flickan som ett offer för gruppträck. Något som inte skedde i berättelserna om pojkarna då det var fokus på pojkarnas handling.

/.../ Och hon fick jätte bra kontakt med sin handledare. Och sen så (skrattar) en dag så ringer handledaren till mig och säger, du hon kan inte vara kvar hos oss för att hon har snattat. /.../ Då hade den där tjejen åkt fast för snatteri på en klädbutik. och då var det hon. Och det här är hemskt. Den här tjejen var ganska så naiv, godtrogen och hennes kompis hade alltså sagt, ja men vi gör det här nu. /.../ Och hon var ju så

fruktansvärt ledsen över detta. För hon förstod ju att hon hade gjort fel.
(Respondent lila)

Avslutningsvis påpekar respondent lila i sin intervju att de elever som begår brott inte är dumma, de vet att de gör fel. Blå berättade att de som begår bedrägerier är ofta smarta, lugna elever, men de som begår rån är oftast inte särskilt smarta. Klassbegreppet konkretiseras när vägledarna väljer att dela in eleverna i två grupper, smarta och icke smarta. Bedrägeri anses ofta som ett vuxenbrott, därför tror vi att vägledarna ser de eleverna som smartare än de elever som begår exempelvis personrån.

Sammanfattningsvis ser vi att vägledarna konstruerar eleverna utifrån två grupper, den smarta eleven som begår bedrägerier, skötsam i skolan, eventuellt en bättre familjesituation sedan den mindre smarta eleven som utför brott som stöld och rån, är besvärlig i skolan och har en påtryckande familjesituation.

Ovanstående citat visar att vägledarna inte har någonting emot att eleverna kommer upp till dem för att prata av sig, komma ifrån klassen och få en and paus.

Vägledaren placerar sig genom sitt utlåtande i en roll som ”fristad” för de elever som begått kriminella handlingar till skillnad från skolan. Vi tolkar det enligt Goffman teorier att vägledaren framställs som ”den vise” som dessa elever upplever att de accepteras av, tillskillnad från resten av skolan. Respondenten framhävde även att eleverna kommer till vägledaren och för en andpaus.

6.1.3 Skolans inverkan på vägledaren

På frågan om hur snacket gick i personalrummet på skolorna framkom olika svar. ”Jargongen” i personalen skiljer sig från gymnasium till gymnasium hävdar respondenterna. Ett par vägledare berättade att de oftast fick förtrogenhet om elevernas eventuella kriminella bakgrund vid möten med elevhälsovårdsteamet⁹. I personalrummet gavs det en möjlighet att ventilera sina tankar om eleverna på ett annat sätt än hos familjen, berättar en vägledare.

Det händer ju att vi pratar om saker som har hänt på skolan. Incidenter som har hänt. Att, att man, man sitter och diskuterar det i personalrummet. Ehm, mycket för och liksom få lov och prata om det. För det är nog. Här, väl här på arbetsplatsen så har man en annan förståelse för vår arbetssituation än man kanske har, om man säger hemma. Emh Så det är klart det är skönt och prata igenom det med en kollega

⁹ Består vanligtvis av skolsköterska, kurator, specialpedagog och rektor.

som kanske var där eller som vet vem eleven, eller, eller dom utsatta är. Ehm, ja. mm. Så det händer ju. Det gör det. (Respondent turkos)

Några vägledare framhäver däremot ett visst avståndstagande till diskussioner om elever som utför kriminella handlingar. Det är inte något man bör prata om i personalrummet, utan bakom stängda dörrar, mellan de personer det berör. Detta för att undvika att inte sprida ett eventuellt stigma vidare.

Jag har haft kontakt med en del som har berättat vad dom har. Alltså inte berättat vad dom har gjort men att dom pysslar med såna saker och då. Då blir det ju sådär att man hamnar i en situation. Där dom, jag säger ingenting liksom om det, det där är ingenting som ska diskuteras i ett personalrum. Ska det diskuteras så gör man det i ett rum där inte någon kan gå förbi och höra saker som, ja. Men det där är jätte olika tyvärr. Men jag tycker inte att man diskuterar såna saker öppet. (Respondent turkos)

En vägledare berättar att det inte sker några diskussioner om elever i hennes personalrum, i nästa andetag berättar hon att det kanske beror på att de alltid har dörren öppen.

Nä inte alls jag förstår vad du menar. Sen. Vi har ju inte riktigt det fikarums snacket som jag kanske upplevt på andra ställen jag jobbat på. För vi har, är vi inne på fikarummet så har vi dörren öppen så att eleverna kommer ju in också så det finns ju inte. Inte utrymme för att säga något för det skulle bli jättedumt liksom. (Respondent röd)

Det pratas om elever med kriminell bakgrund i lärarrummet hävdar några vägledare i studien, på vilket sätt är däremot olika. Vägledarna berättar att om det sker en diskussion är det alltid diskret och i ordalag till exempel om en elev kommer att vara borta en dag för att denne ska på rättegång. Att det inte alltid pratas väl om eleverna i lärarrummet berättar respondent lila; *"Jaha det där han var säkert ute och rånade nån i helgen. Alltså lite tyvärr ibland va, lite så den här (tänker) bistra, liksom så."* Med hänsyn till avsnittet "5.1.1 en definition" diskuterar vi vidare vem det är som har makten att bestämma vem som är kriminell? Lärarna får en betydelsefull aspekt i definitionen, när dessa pratar nedvärderat och på ett fördomsfullt sätt om de elever som utför kriminella handlingar.

Vägledaren som är en del av skolan en hamnar i en svår situation när de hör lärarnas resonemang kring denna grupp elever. Vi frågar oss, kan vägledarna möta de eleverna utan en föreställning de fått med sig av lärarna och sedan vägleda dessa utan att

tillskriva sådana värderingar i vägledningssamtalet? Sveriges vägledarförening, Egan tillsammans med Hägg och Kuoppa betonar vikten av att vägledningen ska ske fri från fördomar.

Respondent blå berättade att denne vid ett par tillfällen hjälpt polisen att identifiera elever som varit misstänkta för brott. Samtliga vägledare upplyste att de alltid polisanmälde brott på skoltid. Turkos berättade att de även utför drogtester vid misstanke om att narkotika används på skoltid.

Mm, ehm vi polisanmäler alltid. Det kan vara om vi ser att det försiggår till exempel drogförsäljning ehm. Så polisanmäler vi att vi misstänker att det pågår drogförsäljning och även man säger fall av misshandel och andra alltså trakasserier och sånt som kan föregå. Att vi polisanmäler det också för elevernas skull och även för tryggheten alltså för anställda och elever här på skolan. Att man ska känna att dom som blir utsatta att vi tar det på allvar. mm Så det, vi har haft en hel del polisanmälningar. (Respondent turkos)

Sammanfattningsvis går det att se olikheter i vägledarnas självupplevda roll i skolan. Detta gäller hur de hanterar informationen om elevers eventuella kriminella handlingar. Några upplevde att det fanns ett behov av att ventilera med sina kollegor, andra säger att andra inte har med det att göra och ser till en viss tystnadsplikt. Vägledaren har här två dilemman, samtidigt som vägledaren är en del av skolan och ansvar att anmäla brott, ha kontakt med polisen osv. Ska vägledaren också vara en representant för eleven och som vägledarna har förklarat, ha en viss tystnadsplikt. Här kan vi tydligt se det dilemma som Lovén betonar som en vägledare kan stå inför. Tänk att vägledaren står med sin högra arm hos eleven där fokus ligger på elevens fria val. På vänstersida står förpliktelserna mot samhället och rektor, helt plötsligt står vägledaren inför ett val, vem ska den serva? Eleven eller samhället? Kan man finna en väg till att vara förutsättningslös som vägledare?

6.2 Hur bemöts/ behandlas en elev som begått kriminella handlingar av vägledaren?

6.2.1 Bemötande och vägledningssamtal

Vid intervjuerna framkom det att vägledarna inte alltid hade förkunskap om eleven begått kriminella handlingar eller inte. Detta gjorde att vägledarna inledningsvis fann en enighet i resultatet, att det inte bör göras någon skillnad i ett vägledningssamtal med en elev som begått kriminella handlingar än med en elev som inte begått sådana handlingar. Trots sitt första yttrande i intervjun var det bara en som inte berättade att det fanns skillnader i samtalen, när vi bad dem svara på en skalfråga. I denna deklarerade vägledarna hur stor skillnad de upplevde det var att vägleda en elev som utfört kriminella handlingar än mot den elev som inte gjort det. Skillnaden varierade beroende på vilken vägledare som svarade, respondent blå betonade att skillnaden knappt är märkbar.

Det är ju bägge delar. alltså dem är ju, alltså jag skiter ju egentligen i vilket så länge dem inte alltså... skiter i vilket är kanske mycket sagt, det är väl klart att jag inte vill att de ska begå brott men alltså, jag är ju inte polis och jag är inte deras förälder heller va, alltså jag försöker ju se till så att de går i skola, går på lektioner, uppför sig ordentligt här, och alltså hjälper dem genom studiedjungeln och skolvärlden och sådär. Alltså deras yttre pratar vi ju bara om det påverkar skolan, påverkar inte det skolan så är jag inte så jädra intresserad av det. (Respondent blå)

Respondent blå vill fransäga sig sitt ansvar när det kommer till uppfostran och hävdar att han/hon inte är elevernas förälder. Att se till att eleverna sköter sig och att allt fungerar i skolan är ser blå däremot som sin roll och det som händer utanför skolan är inte dennes ensak. I tidigare forskning tog vi upp att skolan är den plats där elever ska få en moralisk kompass. Enligt den forskningen har de vuxna som arbetar i skolan ett ansvar gentemot eleven. Även om de vuxna i skolan inte är elevernas förälder, delar den ändå uppgiften att guida eleverna till en god moralisk och etisk livsbild. Samtidigt ser vi relationen skola/ fritid som en delad vårdnad, vi menar då att den tiden då eleven inte är i skolan ligger ansvaret hos de ansvariga föräldrarna men när eleven kliver in i skolan ändras ansvaret och då är det skolan som är "föräldern".

Några av vägledarna berättade att de inte ville veta då de ansåg att det kunde färga deras bild av eleven i samtalet. Om de ändå skulle få reda på det föredrog de att det kom från eleven själv.

I den mån jag behöver veta det överhuvudtaget så tror jag nog att jag skulle föredra att det är under samtalet i så fall. Att personen själv berättar, alltså jag vill helst inte ha några förutfattade meningar eller ha nån förutfattad mening. Men sen beror det naturligtvis på vilket sammanhang. (Respondent Grön)

Trots det konstaterade vägledarna att många gånger kan elevens bakgrund komma fram innan samtalet på grund av olika anledningar, såsom avtjänat straff eller information ifrån elevhälsoteamet. Det är även till dem i elevhälsoteamet som vägledarna skickar elever med frågor som inte berör deras område såsom ledighet för rättegång, eller privata problem. Ett par vägledare föredrog att veta innan om eleven begått kriminella handlingar, även om de ansåg att det inte skulle göra någon större skillnad i samtalet. Den skillnaden samtliga vägledare benämner berör oftast begränsningar i elevens valmöjligheter, vilket beskrivs närmare i nästa stycke.

Sammanfattningsvis visar resultatet att vägledarna i studien inte vill känna till elevens brott för att slippa särskilja eleverna. Något vi upplever som en paradox, vägledarna vill helst inte veta om eleven har ett förflutet inom eller kriminalitet pågående i sitt liv. Samtidigt som respondent grön till och med betonar att den inte vill ha någon förutfattad mening om eleven som begått kriminella handlingar. Det grön säger är att kriminalitet faktiskt kan ha en inverkan i ett vägledningssamtal. Något som säger emot Hägg och Kuoppas vägledningsteori till att vägledaren ska ställa sig neutral till det den sökande berättar, samtidigt som vägledaren ska behandla varje individ som unik.

6.2.2 Vad handlar samtalen om?

Vägledarna i studien hävdar att samtalen vanligtvis inte skiljer sig ifrån andra elevers. I samtalet ska fokus ligga på eleven och vad den vill prata om, hävdar vägledarna. Tar inte eleven upp att den utfört kriminella handlingar väljer vägledarna oftast att inte prata om det. Ibland kan det vara frågor om hur länge prickar finns kvar i registret och hur vägledaren tycker deras framtid ser ut. *“De vill ändå ha någon slags vuxen stöd i att jag*

kan förändras.” (Respondent lila). Andra tillfällen vill eleven diskutera yrkesdrömmar. Även om samtalet oftast inte ser annorlunda ut om inte eleven själv önskar det, berättar vägledarna att skillnaderna ligger främst i de begränsningar som kan finnas för eleven.

Till exempel vi har många ungdomar som vill bli polis. Och då kan det ju vara så att dom undrar liksom vad som krävs och vad kan jag inte ha gjort och när är man, alltså dömd för någonting eller så att det finns en stor osäkerhet kring det. När är man kriminell? När räknar polisen en som kriminell? Att de har många sådana frågor. (Respondent röd)

Respondenterna lyfter även fram att möjligheten att arbeta med barn försvinner för de elever som begått vissa brott. Det bästa man kan göra i en sådan situation är att vara ärlig mot eleverna menar vägledarna. Att skillnaderna inte får orsaka särbehandling framhäver respondent blå,

Jag kan ju inte, det går ju inte, det går ju inte att särbehandla varje elev utifrån, att dem ska buntas ihop, så att alla kriminella ska jag göra en sak med, alltså det går ju inte. Det löser ju inga problem. (Respondent blå)

Respondent blå berättar senare i samtalet att det inte är svårare att vägleda en elev som begått kriminella handlingar än en elev som har en annan problematik såsom hemlöshet, familjeproblem eller en galen pojkvän, det är bara en annan grundproblematik man måste ta hänsyn till. Problemet i vägledningssamtalen med de elever som begår brott uppstår först om det kommer i vägen för studierna hävdar några vägledare:

Och det är väldigt svårt att prata studier och motiverande samtal med en elev där vi vet att det försiggår någonting vid sidan om, som är mycket, mycket viktigare för honom eller henne än vad skolan är. Så där det är klart att då, då försöker man ju. Ehm, hitta sätt liksom att, vad kan vi göra för att skolan ska fungera bättre? Alltså att man lägger det på den nivån att, berätta för oss hur vi ska göra för att du ska vara mera intresserad av skolan. (Respondent turkos)

/.../om det är en elev som, som missköter sig som har väldigt hög frånvaro, där vi misstänker att det är droger till exempel. Det är klart att liksom hans kriminella liv. Ehm tar över då /.../. (Respondent gul)

Vid ett sådant tillfälle handlar det snarast om att hjälpa eleven att bli motiverad i skolan igen, berättar gul. Det som kommer fram i samtalen med vägledarna är sammanfattningsvis att skillnaderna på att vägleda en elev som begått kriminella handlingar gentemot en elev som inte gjort det är inte så stora förutsatt att eleven sköter

sina studier. Detta i sin tur skapar en ovilja hos vägledarna att prata med eleverna om det. Även fast det innebär att vissa yrkesval försvinner för eleven. Återigen pekar det på en paradox. Vägledarna väljer oftast att inte prata om elevens kriminella handlingar om de vet att dessa existerar. Om vi ser tillbaka till Hägg och Kuoppas vägledningsteori berättar den för oss att vägledaren i fas 1 ska visa att den lyssnar, ställa öppna frågor och uppmuntra eleven till att vilja prata och utveckla mer. Vi ser mönster på att vägledaren använder sin makt och styr samtalet utifrån vägledarens egna föreställningar och idéer. Respondenterna undviker även aktivt att prata om de begränsningar som ska lyftas fram i fas 2 begått kriminella handlingar, av vad vi upplever som obehag.

Vi menar att vägledaren låter bli att uppmuntra eleven till att prata och resonera kring det eleven berättar för att vägledaren, då vägledaren gärna inte vill kännas vid om eleven skulle berättat att den utfört kriminella handlingar. Vilken chans får eleven att komma vidare till fas 2 och fas 3 om vägledaren inte utvecklar och benar ut elevens bakgrund?

6.2.3 Känslor i vägledningen med en kriminell

Vägledarna berättade att de inte kände någon emotionell skillnad i samtalen med elever som begått kriminella handlingar och elever som inte gjort det. Trots detta finns det i berättelserna exempel på stunder då de inte känt sig lika bekväma med eleverna.

Alla är dö goa när man har dem så en och en. men när dem kommer in här 4-5 stycken då är dem inte alltid så kul alltså. Då får man bara ta en och få bort de andra. (Respondent Gul)

Respondent grön beskrev hur det kändes att möta en elev som kommit tillbaka från ett längre fängelsestraff,

Men min känsla liksom va ju naturligtvis speciell, va den ju. /.../ Utan att jag tror att alltså jag mötte honom där han var helt enkelt. Och framförallt är jag väldigt noga med att om en människa har, för det första så är man ju inte dömd förrän man är dömd va. Nu var han ju det va. Men sen när man har avtjänat sitt straff så har man ju gjort det va. Då är man ju liksom på ruta ett eller från scratch och då kan man ju inte sitta där liksom. (Respondent grön)

Viljan att bemöta eleverna som begått kriminella handlingar med samma känslor som andra elever finns hos studie- och yrkesvägledarna. Som nämnt ovan är det i grupp eller med elever som de vet har en aggressiv bakgrund som några vägledare kan känna obehag. Respondent Röd påpekar att det är vägledaren som är i en maktsituation gentemot eleven och därför är det extra viktigt att bemöta eleverna på ett vänligt sätt.

Avslutningsvis diskuterades elevernas framtid. Ett par vägledare svarade med uppgivenhet att det inte såg ljus ut med vår arbetsmarknad för några elever. Allra minst för dem som begått brott. Andra svarade mer optimistiskt och deklarerade att så länge de tar sig ur sitt gamla umgänge brukar de kriminella eleverna växa ur brottsligheten så småningom.

Att brottsligheten många gånger avtar när ungdomarna blir äldre betonas i kapitlet tidigare forskning, samt att det kan ha betydelse om ungdomar börjar med brott tidigt eller sent i livet. Vi undrar då om det egentligen inte är ganska viktigt att prata med eleven om de kriminella handlingar den har utfört och kanske då få reda på om detta är något som har skett flera år bakåt eller om det är så att eleven har precis börjat med att utföra dessa. Skulle det vara så att eleven var en late- starters är chansen större att denna kommer att lämna kriminaliteten bakom sig men är det så att man är en early- starters är oftast vägen till ett liv utan kriminalitet längre bort. Här tycker vi att vägledaren kan spela en betydelsefull roll genom att upplysa eleven om detta.

6.3 Vilken roll har vägledarna i reproduktionen av elevens eventuella stigma?

Även om vägledarna inte aktivt vill stigmatisera eleverna som begått kriminella handlingar finns det tillfällen där det sker omedvetet. Nedan lyfter vi fram de tillfällen då stigmatiseringen sker och de tillfällen då vägledarna undviker det och vilken betydelse detta kan få för reproduktionen av stigma.

Vägledarna i studien upplevde begreppet kriminell som hårt. De kände sig främmande inför begreppet och de önskade hellre att benämna det hela som elever som begått kriminella handlingar. Samtidigt som de undviker att stigmatisera eleverna genom att kalla dem kriminella sker detta ändå när de vid senare tillfälle berättar att de

haft samtal med kriminella elever. Respondent blå berättade att polisen vid ett par tillfällen kontaktat den angående identifiering av elever som begått kriminella handlingar. Om polisen söker upp en vägledare och berättar att en elev begått en kriminell handling borde detta förstärka risken för stigmatisering av eleven. Även om inte vägledaren stigmatiserar eleven själv bidrar det i detta sammanhang till att elevens lagöverträdelse uppdagas av andra, dels av makt genom samarbete med polisen. Enligt Cohen resulterar detta i att eleven ses som en avvikare. Ett par vägledare berättar i studien att om de får kunskapen om elevens eventuella kriminella handling innan samtalet kommer informationen oftast från elevhälsoteamet. Enligt Sveriges vägledarförening, Egan samt Hägg och Kuoppa ska vägledningen utgå ifrån individen och individens behov. Förkunskapen om elevens handlingar kan resultera i fördomar och en förändrad vägledning, något som i sin tur är samma som att stigmatisera eleven på grund av den nya föreställningen vägledaren fått.

Att de flesta vägledare tar avstånd till att diskutera elever som begått kriminella handlingar med andra i personalen pekar där emot på ett ställningstagande. Genom att välja att inte prata om det visar vägledarna att de inte tänker ta del i att stigmatiseringen. Samtidigt som Goffman skriver att stigmatiseringen även sker när man tabubelägger det hela som någonting som inte går att prata om. Vilket också sker när vägledarna väljer att inte prata om det med de berörda eleverna i samtalet. Vägledaren har makten att benämna det eller att låta bli.

Respondent blå berättar att det inte är svårare att vägleda en elev som begått kriminella handlingar från att vägleda en elev med en annan problematik såsom hemlöshet, familjeproblem eller en galen pojkvän. Det kriminella handlandet blir i sig ett avvikande beteende genom att jämföra det med andra problematiker. Paradoxalt nog säger samma vägledare senare i sin intervju att det inte går att bunta ihop eleverna som en grupp bara för att de begått kriminella handlingar. Ett annat uttalande som i sig visar att vägledaren inte medvetet vill stigmatisera eleverna. Med hänsyn till de tillfällen då vi upplever det som att vägledarna stigmatiserat eleverna handlar det främst om omedvetna handlingar. Det finns en risk att vägledarna reproducerar stigma när de väljer att inte benämna det, alltså istället för att bryta stigma reproduceras det.

7. Diskussion

I detta kapitel diskuteras det vi har uppmärksammat i analysen. Utifrån analysen lyfter vi de viktigaste ståndpunkter och väver in lite av våra egna tankar och funderingar. Vi tar även med de känslor som vi upplevde i intervjuerna för att ge en mer målande bild. Diskussionen fokuserar på vägledarnas tvekan till definition av ordet kriminell och även vägledarens maktposition samt hur vi tror att den påverkar eleven. Vilken roll har vägledaren gentemot eleven och kan vägledaren vägleda utan en maktposition?

Det vi uppmärksammade under intervjuerna var en viss motvilja att diskutera denna grupp elever. När respondenterna ombads att definiera ordet kriminell var det tvekan svar och långa funderingar och en känsla av att svara "rätt" fanns i luften. Det kändes som att vägledarna vaktade sin tunga och ville försäkra sig om att de framstod professionella. Vi hade en känsla av att det oftast är väldigt enkelt att prata om sig själv och sin arbetsmoral men vi undrar samtidigt hur verkligheten egentligen ser ut? Kan vägledarna vara helt fördomsfria, går det att enbart se på individens önskemål eller spelar samhällets etik och moral in? Vi måste också ta hänsyn till skolans normer och regler som kan inverka på vägledarna. Genom vägledarnas roll i skolan får dessa en viss maktposition gentemot eleverna. Även om maktpositionen är informell finns den där och oavsett om de vill eller inte kommer deras handlande att påverka reproduktionen av stigmatisering positivt eller negativt mot eleverna som begått kriminella handlingar.

I analysen ser vi att vägledarna ser till elevens bästa och har en förstående framförhållning att eleven har en tuff bakgrund hemifrån. Vägledarna säger att de inte tycker att det är någon skillnad på att vägleda mellan olika elever och grupper och att det inte heller får förekomma någon skillnad. Dock säger vägledarna att om de vet att eleven är kriminell så pratar man inte om det i vägledningssamtalet, bara om eleven själv vill. De tankar och funderingar vi får kring resonemanget är att det finns en skillnad i att träffa en elev som har alla möjligheter i världen och kan bli vad den vill, gentemot en elev som finns med i straffregistret och som kanske har dåliga betyg. Ska vägledaren få eleven motiverad att kanske lämna gänget och satsa på framtiden? Inga vägledare nämnde några vägledningsmetoder eller hur de gör för att så att säga "rädda" eleven, om det nu är vägledarens ansvar att rädda eleven? Kanske är det så att vi som

står utanför vill att vägledarna ska rädda eleverna från sig själva och vägledarna i sin tur handlar passivt för att inte eleverna ska bli stigmatiserade. Samtidigt som vi pustar ut och tycker att det är skönt att vägledarna inte gör någon skillnad ställer vi oss ändå frågan om det är det bästa? Egan betonar att man måste gå bakåt för att komma framåt, vilket är en tanke vi också stödjer därför borde vägledarna göra skillnad då ingen bakgrund är den andra lik. Hägg och Kuoppa betonar vikten av att det inte finns något perfekt vägledningssamtal utan att samtal ser olika ut och går olika vägar. Vilket då säger återigen att ingen är den andra lik och inte heller vägledningssamtalen.

Går det att inte skilja på eleverna och samtidigt som man behandlar varje individ som om den är unik? Paradoxen i detta är ingenting vägledarna förhåller sig till. För visst är det så att en ambitiös elev behöver en typ av samtal, den något förvirrade eleven behöver en sorts samtal och den elev som hamnat snett måste ha en typ av samtal? Hur kan man som vägledare vägleda dessa på samma sätt och inte göra någon skillnad? För är det inte så att det är just skillnad de måste göra? Ett par vägledare konstaterar i slutet att elever som har utfört eller utför kriminella handlingar inte har en sådan ljus framtid. Deras väg är oftast längre till målet på grund av betyg, att de är med i polisens register med mera. Behöver inte vägledarens syn vara ljus för att eleven ska kunna se att deras framtid är ljus? Vi tror att vägledarna försöker skapa ett klimat mot eleverna som visar att allting kommer att ordna sig men tror vägledarna på det? Som Egan betonar ska man hjälpa eleven till självhjälp och detta genom att titta bakåt. Många vägledare väljer kanske att inte blicka bakåt om de vet att eleven har ett struligt och kriminellt liv, utan framåt för att de ska klara av studierna. Kanske hade samtalen blivit livsavgörande för den kriminella eleven om vägledarna hade benat ut för eleven varför den utför handlingarna och få upp ögonen för ett liv utan kriminalitet. Vi menar inte att vägledaren ska arbeta med terapeutiska samtal och på så sätt ta itu med problemet. Men utifrån vägledningsteorier och etiska förhållningsregler ska vägledaren uppmuntra och ställa öppna frågor till eleven vilket vägledaren möjligtvis väljer bort om vägledaren inte vill, vilket gör att eleven inte får samma chans som den elev som inte har ett kriminellt förflutet.

Vi tolkar intervjuerna som att vägledarna har makten att styra vad som nämns och inte nämns i samtalen med de elever som begått kriminella handlingar.

Frågan vi ställer oss är hur pass medvetna vägledarna är om sin maktposition och vad ska de göra för att skapa ett maktneutralare samtal. Maktaspekten kommer aldrig att försvinna helt från samtalet så länge eleverna är i behov av vägledare och vägledning.

Så länge behovet av vägledare finns kommer dessa också bidra till stigmatiseringen av eleverna de möter, oavsett om de vill eller inte.

7.2 Slutsats

Utifrån frågeställningen presenterar vi kort vad studien har kommit fram till och sedan går vi vidare och ger förslag till vidare forskning.

Att klassa eleverna som kriminella uppskattades inte av vägledarna då de upplevde att uttrycket var hårt, men efter funderingar och tankar kom det fram en definition. En elev klassas som kriminell när den har utfört kriminella handlingar och blivit dömd i domstol. En vägledare menade att eleven var kriminell om den utfört multibrott, en annan menade att eleven klassas som kriminell när den gjort en kriminell handling men inte blivit dömd. En annan vägledare tyckte att elever som bryter mot samhällets norm och lagar är kriminell.

Bemötande har diskuterats utifrån bakgrund, tidigare forskning och resultatet. Vi tycker att vägledarna bemöter eleverna med respekt. Samtidigt som vägledarna ibland betonar att de medvetet låter bli att beröra ämnet. Vi ser en paradox när vi tittar på Hägg och Kuoppas modell som betonar att vägledaren ska gå bakåt i elevens liv för att sedan kunna blicka framåt. Enligt samtalsmodellen felar vägledarnas handling och vi tycker att vägledarna på så vis bekräftar stigmatiseringen av dessa elever. Det som uppmärksammas tycker vi är att de elever som har utfört kriminella handlingar inte får samma chans i vägledningssamtalet om vägledarna väljer att inte beröra elevens bakgrund. Vi tror att bemötandet är annorlunda för en elev som inte har ett kriminellt förflutet eller liv även om detta inte framhävs av vägledarna.

Vi upplever att vägledarna inte medvetet bidrar till stigmatiseringen men att det sker även om de inte önskar det. Vägledarna väljer att inte delta i diskussioner om eleverna och det speglas även i vägledningssamtal då vägledarna undviker ämnet. Tyvärr kan stigmatisering skapas även när man väljer att inte beröra ämne och då spridas. I utbildningen diskuteras aldrig ämnet därför tror vi att det är viktigt att forska vidare inom ämnet se nästa kapitel.

7.3 Förslag på fortsatt forskning

Här kommer några tankar och funderingar på fortsatta studier inom ämnet.

Forskningen kring mötet mellan en vägledare och en kriminell elev är knapphändigt. I sökandet av tidigare forskning framkom endast studier som berörde grupper som socionomer, kriminologer och Polis. Det fanns mycket information om ungdomskriminalitet samt studier om hur man ska förbygga detta. Men vi hittade inget om studie- och yrkesvägledare och kriminalitet. Vi tycker att det finns en stor chans till fortsatt forskning. Man kan fortsätta på vårt arbete utifrån ett större område, kanske undersöka hela Sverige eller en jämförande studie med en mindre stad. Men vi ser också möjligheterna till att studera vägledarens maktposition gentemot eleven och hur vägledare bemöter avvikande grupper. Samt om vägledare kan förhålla sig neutrala i samtal och hur det sker.

8. Källförteckning

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj (1994). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Tommy (2001). *Kriminell utveckling: tidiga riskfaktorer och förebyggande insatser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brodén Andersson, Karin (2001) *Brottsförebyggande arbete i skolan*. Idéskrift #7
Stockholm: Brottsförebyggande rådet, information och förlag

Cohen, Albert K. (1973). *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Egan, Gerard (2007). *The skilled helper: a problem-management and opportunity-development approach to helping*. 8. ed. Belmont, Calif.: Thomson Brooks/Cole

Ekbohm, Thomas, Engström, Gunnar & Göransson, Birgitta (1999). *Människan, brottet, följderna: kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. 3., [rev.] utg. Stockholm: Natur och kultur

Engdahl, Oskar & Larsson, Bengt (2008) *Sociologiska perspektiv, grundläggande begrepp och teorier*. Studentlitteratur

Estrada, Felipe & Granath, Sven (2008) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*.
Ekström, Louise (red). Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet

Foucault, Michel (2010). *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. 6., översedda uppl. Lund: Arkiv

Foucault, Michel (2003) *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv

Goffman, Erving (2001). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 2., omarb. uppl. [sic] Stockholm: Prisma

Hägg, Kerstin & Kuoppa, Svea Maria (2007). *Professionell vägledning: med samtal som redskap*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Inspektionsrapport (2009) *Polisens hantering av ungdomsverksamhet* (111115 kl. 16:46).

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Lindh, Gunnel (red.) (1988). *Vägledningens boken: vägledning med inriktning på utbildning, yrke och arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lovén, Anders (2000). *Kvalet inför valet: om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan*. Lund: Univ.

Moffit, E Terrie (1993) *Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy*. Reprinted from: *Psychological Review*. 100 674- 701

Nilsson, Anders & Estrada, Felipe (2009) *Criminality and life- chances: a longitudinal study of crime, childhood circumstances and living conditions up to age 48*. Stockholms universitet

Sarnecki, Jerzy (1981). *Ungdomsbrottslighet: omfattning, karaktär, orsaker och samhällsreaktion*. Stockholm: LiberFörlag

Sernhede, Ove (2003). *Ungdom, kulturmöten, identitet. 2.*, [omarb. och utvidgade] uppl. Ahmadi, Nader (red.) Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyr. (SIS)

Uddén, Gudrun (2000) "*Det var nå't med uppväxten*": [unga kriminellas livshistorier]. 1. uppl. Stockholm: Rädda barnen

8.1 Internetkällor

Brottsrummet, <http://www.brottsrummet.se/Bazment/96.aspx> (20111021 kl. 09:50)

Justitsiedepartementet (2010) Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/75/20/64185b6f.pdf> (20111111, kl. 12:42).

Nationalencyklopedin 1, <http://www.ne.se/lang/ungdomsbrottslighet> (20111110 kl. 14:13).

Nationalencyklopedin 2, <http://www.ne.se/lang/brottsbalken> (20111115 kl:14:00)

Nationalencyklopedin 3,
http://www.ne.se/sve/utanf%C3%B6rskap?i_h_word=utanf%C3%B6rskap (20111119 kl. 13:27)

Nationalencyklopedin 4, <http://www.ne.se/lang/adhd> (20111115 kl. 15:45)

Polismyndighetens hemsida <http://www.polisen.se/sv/Aktuellt/Ledare-ochdebattartiklar/Hallare/Att-hjalpa-unga-bort-fran-brott/>, (111115 kl. 16:17)

Sveriges vägledarförening, www.vagledarforeningen.org / etisk deklaration / etisk deklaration och etiska riktlinjer (111117 kl. 10:39).

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1

Intervjuguide

Självklart kommer allt ni säger här behandlas anonymt. Vid transkribering kommer vi att byta ur era namn, samt namn som eventuellt dyker upp i intervjun. Vi kommer heller inte att berätta vilken skola ni arbetar på utan endast utformningen av skolan och eventuellt vilka program ni ansvarar för.

Karriärbakgrund – Inledning

Kan du berätta kort om ditt yrkesamma liv?

Har du en vägledarutbildning? Vart utbildade du dig och när tog du examen?

Tror du att du använder dina tidigare yrkeslivserfarenheter i din yrkesprofession?

På vilket sätt?

Definiering

Under intervjun kommer vi att använda begreppet kriminell, då syftar vi på en ungdom som har brutit mot den svenska lagen men kan också vara att man brutit mot den norm som finns i samhället. (Att man t.ex. inte ska stjäla, slåss osv.)

När anser du att en elev är kriminell? (Kille eller tjej? Vilket nämns?)

Har du något exempel på ett sådant tillfälle?

Skolans roll

Hur arbetar ni mot brott på skolan?

Rektor, sjuksköterska osv. Ev. Samtalsgrupper m elever?

Hur pratar ni i personalstyrkan sinsemellan om sådana elever? Används det några särskilda begrepp? T.ex. i fikarummet

Personliga erfarenheter

Innan vi går vidare i samtalsdelen skulle vi vilja fråga er om ni har någon personligerfarenhet av kriminalitet.

Har du någonsin själv blivit utsatt för något brott?

Vilken typ av brott var det?

Kan den erfarenheten påverka dig i mötet med en kriminell elev? På vilket sätt? Utveckla!

Samtalet

Har du haft samtal med elever som du uppfattat som kriminella?

Hur ofta?

Hur känns det inför/ under/ efter ett vägledningssamtal med en kriminell elev?

Kan du berätta lite om detta/ dessa samtal?

Minns du något speciellt?

Varför tror du att du minns det?

Vad var samtalets syfte? studier, arbete osv.

Hur stor skillnad ser du på mötet med en kriminell elev gentemot mötet med en elev som inte är kriminell på en skala mellan 1 -10, där 1 är ingen skillnad och 10 är motsatsen?

Följdfråga, varför x och inte y?

När i samtalet vill du få veta att en elev har en kriminell bakgrund? (innan, under eller efter)

Hur kommer det sig?

Chanser i yrkeslivet

Hur tror du livet ser ut för dessa elever efter studenten?

Hur tror du att du som vägledare kan påverka den kriminelle elevens liv? Utveckla!

Har skolan uppföljnings ansvar efter tagen examen?

Berätta gärna om ett exempel där du vet vad som har hänt med eleven/ elever efter skolan!

9.2 Bilaga 2

I denna bilaga publicerar vi de epost som vi skickade ut till respondenterna.

9.2.1 Epost 1

Hej!

Det är dags för examensarbete, kan du tänka dig att hjälpa två Syv- studenter?

Vi vill studera hur vägledare uppfattar elever som bryter mot lagen på ett eller annat vis. För att kunna få ett hållbart resultat vill vi träffa dig och göra en intervju på området. Vi räknar med att intervjun inte kommer ta längre än 45 minuter och du kommer naturligtvis vara anonym.

Svara på mejlet eller ring oss om du är intresserad av att ställa upp! Vi håller tummarna!

Med vänliga hälsningar

Louise Viberg 0727- 313951

Viktor Karlsson 0733- 606955

9.2.2 Epost 2

Hej!

Eftersom det är avgörande för vårt examensarbete att vi får tag i tillräckligt många vägledare till intervju skickar vi ut en liten påminnelse.

Vi skrev tidigare att vi ville studera studie- och yrkesvägledare uppfattar elever som har brutit mot lagen. Ett förtydligande till detta är att ni inte behöver ha några sådana elever på er skola just nu. Vi är endast ute efter era erfarenheter, självklart kommer intervjumaterialet behandlas anonymt och känns det inte bra under intervjun är ni välkomna att dra er ur.

Tack på förhand!

Louise Viberg 0727- 313951

Viktor Karlsson 0733- 606955